

U PRAVOM RUHU

(*Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić*. Kritičko izdanje. Svezak 3. /Ur. V. Brešić/. Sv. 3: *Bajke i basne*. Priredili Tvrtko Vuković i Ivana Žužul. Ogranak MH Slavonski Brod. Slavonski Brod, 2011. Str. 507)

Martina Perić

(Doktorski studij književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture,
Filozofski fakultet – Zagreb)

Činjenicu da je Ivana Brlić-Mažuranić jedan od klasika hrvatske, i to ne samo dječje, književnosti danas ne treba osobito isticati. Od samih književnih početaka pratila ju je blagonaklonost kako književne kritike, tako i publike, te su se njezino ime i opus vrlo brzo priključili književnom kanonu. No, unatoč brojnim, i najčešće popularnim te lektirnim izdanjima najpopularnijih Ivaninih djela, poput *Čudnovatih zgoda Šegrta Hlapića* ili *Priča iz davnine*, zapravo sve donedavno nismo imali pravog kritičkog izdanja njezinog književnog opusa. Možemo sa zadovoljstvom ustvrditi da se zahvaljujući zajedničkom projektu Matice hrvatske kao izdavača i profesora Vinka Brešića kao urednika sada i to mijenja.

Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić u kritičkom izdanju broje već tri sveska. Prvi sadrži njene pjesme i priče, drugi romane – spomenutog *Šegrta Hlapića* i *Jašu Dalmatina* – a treći, najnoviji, donosi nam njezine bajke i basne. Na prvom se mjestu nalaze *Priče iz davnine* – vjerojatno najbolji i autorski najzreliji Ivanini tekstovi, koje bi bilo šteta otčitavati isključivo u kodu dječjih priča. Uostalom, i kritička i znanstvena zajednica već dugo upozoravaju na kompleksnost *Priča iz davnine* ne samo u smislu bogate mitološke motivike i imaginarija kojime autorica gradi svjetove svo-

jih priča nego i na razini svojevrsne poetičke i stilske “čistoće”, koja se zajedljivo može shvatiti kao rezultat pomnog autorskog traganja za pravom riječju i pravom pričom. Upravo nam i ovo kritičko izdanje, u kojem se pedantno navode sve dostupne rukopisne, strojopisne i tiskane inačice tekstova, otkriva složen proces nastanka Ivaninih tekstova, brojne autorske, ali i lektorske ili uredničke promjene ili “prekrajanja” (nerijetko i mimo autoričine volje) pojedinih priča. Treći nam svezak također donosi i bajke i basne koje su objavljene u časopisima za autoričina života, te one koje su objavljivane tek nakon njezine smrti. Riječ je o inače teže dostupnim i široj čitateljskoj publici uglavnom nepoznatim tekstovima.

Priređivači *Bajki i basni* (Ivana Žužul i Tvrtko Vuković) imali su pred sobom nimalo lagan posao pronalaženja i kolacioniranja svih dostupnih izdanja Ivaninih tekstova, od postojećih rukopisa i strojopisa koji se čuvaju u Arhivu obitelji Brlić, do različitih tiskanih izdanja. Pogotovo je to važno kada je riječ o *Pričama iz davnine* koje su doživjele niz izdanja, ali među kojima nisu sva bila autorizirana niti su sva poštivala jezičnu i stilsku cjelovitost i osebnost Ivanina diskursa. Stoga priređivači naglašavaju kako su se u svom radu služili prvenstveno autoriziranim izdanjem iz 1926. godine (treće izvanredno izdanje Matice hrvatske), a za potrebe jezične rekonstrukcije poslužili su se rukopisnim i strojopisnim inačicama iz Arhiva Brlićevih. Zahvaljujući njihovom pedantnom i filološki preciznom radu, danas možemo reći da imamo zaista dobro odrađen posao i pravo kritičko izdanje koje nam pruža dragocjen uvid u procese razvoja i kultiviranja Ivaninog autorskog stila i jezika. Uključujući pritom čak i neka njezina jezična kolebanja i nesigurnosti, te negodovanja zbog čestih uredničkih i lektorskih intervencija za koje je smatrala da mogu narušiti “intimni smisao” njezinih tekstova.

Kao poseban prilog treći svezak *Sabranih djela* donosi nam i ilustracije *Priča iz davnine* – i to Orlićeve kojima je bilo opremljeno prvo izdanje iz 1916. godine, a kojima autorica nije bila osobito zadovoljna, te one Vladimira Kirina koje se prvi put pojavljuju u engleskom izdanju *Priča iz davnine* (1924.) te potom u trećem hrvatskom izdanju (1926.). Upravo su se Kirinove ilustracije svojom životnošću nametnule kao najbolje oprimjerenje skladnog suživota riječi i slike – zadobivši prije svega naklonost Ivane Brlić-Mažuranić koja je u njima očito prepoznala vizualno ostvarenje intimnog smisla, tj. duha svojih priča, a potom polučivši veliki uspjeh i kod čitatelja.

Za razliku od *Priča iz davnine* koje imaju bogatu i dugotrajnu kritičku recepciju (ne samo u Hrvatskoj, nego i u inozemstvu zahvaljujući brojnim

prijevodima na engleski, njemački, francuski, švedski, češki, slovački i druge jezike te su u načelu i danas, uz možda *Šegrtu Hlapića*, prva asocijacija na Brlićkin opus, basne i bajke objavljujane u časopisima za i poslije autoričina života imale su mnogo slabiji odjek i u kritici i među publikom, odnosno nije se ponovio fenomen *Priča iz davnine*. Četiri bajke (*Priča o goropadnom Mili i šestorici ptića*, *Zlatna ptica i dijete ubogarsko*, *Trgovac Nav* i *Priča o Zorku bistrookom i sreći*) objavljujane su u dječjim i književnim časopisima, primjerice u “Smilju”, “Našoj deci”, “Savremeniku”, a jednako tako i basne u stihu (*Ezop i žabe*, *Dvije koze*, *Pas i vuk* te *Majmun i delfin*). Međutim, u ovo su kritičko izdanje uvrštene i tri bajke i pet basni (*Priča o sultanu Abdali*, *Zašto se rodila bijedna Lera i njezino siročče*, *Djevojčica i neman*; *Lav i krmača*, *Gavran i lija*, *Žabe traže kralja*, *Kućica, a odveć golema* i *Derviš, ptičica i soko-dobrotvor*) koje nisu objavljene za autoričina života (neki od tih tekstova ušli su u jedno posthumno izdanje *Basne i bajke* iz 1943. godine), ali priređivači su se tu uglavnom služili rukopisnom ostavštinom. Kada je riječ o bajkama, treba primijetiti da se autorica tematski i stilski većim dijelom vezuje uz *Priče iz davnine*, premda ne s podjednakim uspjehom, ali u basnama preuzima tzv. ezopovski model basne, i po motivici i po stilu prožetom alegorijom.

Iako se svaki pokušaj traganja za izvornim, osnovnim autorskim tekstom može smatrati svojevrsnim “lovom u mutnom”, kako su to okarakterizirali i priređivači ovog izdanja, kritička izdanja postoje s razlogom. Ona nam pružaju dragocjenu građu za daljnja znanstvena istraživanja i analize, daju nam uvid u procese nastanka tekstova te razvoja autorskog stila i osobnosti, a mnogo puta omogućuju i drastičnu revalorizaciju pojedinih autorskih opusa. U tom smislu, i s tolikom odgovornošću, priređivači kritičkih izdanja doslovno nemaju pravo na pogrešku – od njih se traži upornost, temeljitost i preciznost, i mislim da se s pravom može reći da su u ovom slučaju *Sabrana djela* Ivane Brlić-Mažuranić uzorno kritičko izdanje. Treći svezak dao je, čini se, posve drugačiji i promišljeniji pogled na Ivanino najpopularnije djelo – *Priče iz davnine*, a s obzirom da se za naredne sveske najavljuje objavljivanje rukopisne ostavštine, dakle, građe koja nam je dosad bila većim dijelom nepoznata i teže dostupna, očekivanja su tim veća.

Budući da se u zadnjih desetljeće-dva primjećuje trend sve ozbiljnijeg i znanstvenički promišljenijeg bavljenja Brlićkinim opusom, o čemu svjedoče brojne disertacije, knjige i članci, znanstveni skupovi te ponovljena ili nova izdanja njezinih djela, izgleda da je i ovaj projekt njezinih *Sabranih djela* došao u pravom trenutku. Ne samo zbog toga što, slijedeći trag priče,

konačno možemo dati barem približno točan odgovor na pitanje kako zapravo izgledaju prvotni tekstovi *Regoča*, *Šume Striborove* ili *Šegrta Hlapića*, nego još više stoga što imamo jedinstvenu priliku konačno objelodaniti neke tekstove koju su desetljećima bili nedostupni oku šire javnosti, posebice kada je riječ o Ivaninim člancima, privatnim dnevnicima, pismima i sl. (Upućujem i na izdanje Ivaninih djevojačkih dnevnika u knjizi naslovljenoj *Dobro jutro, svijete!*, koju je priredila i 2010. izdala Sanja Lovrenčić!).

Kritičko izdanje, dakle, imamo, i ono nam može poslužiti kao početni impuls za neke nove pristupe kanonskoj autorici i iščitavanju djela koja smo ponekad skloni uzimati zdravo za gotovo (kao što je to, uostalom, često problem s kanonskim, formativnim piscima i tekstovima u nacionalnoj književnosti). Način na koji postupamo s ovakvim književnim opusima najviše govori o našoj kulturnoj sredini i o tome koliko su nam zapravo važni kulturno naslijeđe i tradicija.